

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Läroarbldningen

PEDAGOGENS BEGREPP OM MOBBING OCH KRÄNKANDE BEHANDLING

Pedagogernas förståelse av begreppet mobbing och kränkande
behandling

Författare
Caroline Henriksson
Sabine Sjödaht

Handledare
Per – Ola Holmquisth

www.hkr.se

PEDAGOGENS BEGREPP OM MOBBING OCH KRÄNKANDE BEHANDLING.

Pedagogernas förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling

Abstract

Bakgrunden till denna studie är lagförändringen första april 2006.

Studiens syfte var att undersöka ett antal lärares förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling.

De data vi använt oss av gällande detta specifika område är från Skollagen, Styrdokumentet, relevant forskningsdata, litteratur, Internet och från våra informanter via intervjuer.

Vi har använt oss av kvalitativ metod då vi lagt fokus på att beskriva och tolka de uppfattningar som förekommer bland informanterna.

Något som framkom i undersökningen är att begreppet mobbing och kränkande behandling har varit något diffust.

Nyckelord: Mobbing, kränkande behandling, likabehandlingsplan.

FÖRORD

Vi vill tacka vår handledare Per-Ola Holmquisth för handledning och hjälp. Vi vill även tacka alla pedagoger som ställt upp på intervjuer för vår undersökning.

INNEHÅLL

INNEHÅLL	3
1 INLEDNING OCH BAKGRUND	5
1.1 Syfte	7
1.2 Problemformuleringar	7
2 LITTERATURFÖRDJUPNING	8
2.1 Teoretisk utgångspunkt	8
2.2 Definition av mobbning	8
2.2.1 Definitioner av kränkande behandling.....	9
2.3 Skollagen	10
2.3.1 Ändring i skollagen.....	10
2.3.2 Kommunernas skyldigheter.....	12
2.3.3 Likabehandlingsplanen	13
2.3.4 Lpo 94	15
2.4 Pedagogernas agerande vid mobbingfall	16
2.4.1 Effekten av mobbning	17
2.4.2 En ny form av mobbing	18
2.4.3 Skolklimat	19
2.5 Litteratursammanfattning.....	21
3 METODOLOGISK UTGÅNGSPUNKT	23
3.1 Urval metod	23
4 EMPIRISK DEL	24
4.1 Intervju.....	24
4.2 Tillförlitligheten i kvalitativ intervju.....	25
4.3 Etiska utgångspunkter	25
4.4 Intervjuer och urval	26
4.5 Genomförande	27
5 RESULTATREDOVISNING	29
5.1 Redovisning av intervjuerna vid intervjutillfället före lagändring.....	30
5.1.1 Tema 1: Mobbing som kränkande behandling.....	30

5.1.2 Tema 2: Först handla sedan reflektera.....	30
5.1.3 Tema 3: Ekonomiska resurser -en styrande faktor.....	31
5.1.4 Tema 4: En jobbig situation för läraren.....	32
5.1.5 Tema 5: Direkt agerande och kamratstödjare.....	33
5.1.6 Tema 6: Handlingsplanen revideras	34
5.2 Redovisning av intervjuerna vid intervjutillfälle efter lagändring	35
5.2.1 Tema 1: Mobbing, kränkande behandling och mycket mer	35
5.2.2 Tema 2: Likabehandlingsplan och större ansvar	36
5.2.3 Tema 3: Ny form av mobbing.....	37
5.2.4 Tema 4: Vi lärare - mer involverade, mer dialog	38
5.2.5 Tema 5: Föräldrarsamverkan	38
5.2.6 Tema 6: Likabehandlingsplan – ett förstärkt ansvar.....	39
6 SAMMANFATTNING	41
7 SLUTSATS OCH DISKUSSION	43
7.1 Metoddiskussion	47

Slutord

Referenser

Bilaga

1 INLEDNING OCH BAKGRUND

Denna uppsats är skriven av två tjejer som läser till lärare på Högskolan Kristianstad, med inriktning på språk och skapande. Vi har båda haft mobbing och konflikthantering i vår utbildning och ansåg att ämnet var så intressant att vi ville fördjupa oss i dess problematik. Under vår sista praktikperiod hade vi mycket funderingar kring lärarnas resonemang kring begreppet mobbing. Vi såg tecken på att varje pedagog var mer eller mindre insatt i deras egen roll i hanteringen av mobbingproblematiken.

Under vår utbildning fick vi mycket teoretisk kunskap gällande ämnet men vi märkte under vår praktik att lärarna på fältet inte var riktigt insatta i vilka skyldigheter och rutiner de hade gällande deras elever när det uppstår ett mobbingfall. Vi tycker att det är viktigt att man som pedagog har klara begrepp och vet hur man ska handla vid en mobbingssituation. Dessutom anser vi att man som lärare bör vara tydliga förebilder för eleverna, för att eleverna skall ta efter och tillämpa bra värderingar, precis som Höiby m.fl. säger (2007).

Alla barn och elever skall kunna känna sig trygga och bemötas och behandlas med respekt för sin egenart. Vare sig det är från andra barn, elever eller från skolans personal. Det ingår i yrket som pedagoger att motverka mobbing och kränkande behandling. Det är ett känsligt men mycket relevant ämne. Vi anser att det är av största intresse och av största relevans att vårt arbete handlar om hur pedagogerna ser på sitt ansvar gentemot eleven i frågor gällande mobbing och kränkande behandling. I dagens samhälle förekommer det mobbing och kränkande behandling på våra skolor. Detta är förödande både för de vuxna och för barnen.

Enligt Olweus (1999) måste det finnas en beredskap för att motverka alla former av mobbingtendenser i skolans miljö. Förskolan och skolan är en av landets största mötesplatser för barn i alla olika åldrar. I svenska skolans uppdrag ingår det således att verka för allas lika värde i en demokratisk anda (a.a.).

Detta berör oss alla och det är därför ytterst viktigt att resurser och åtgärder sätts in för att bekämpa mobbing samt kränkande behandling. Innan april 2006 fanns det inga generella handlingsplaner för att motverka mobbing ute på skolorna. De var skraddarsydda, antingen av skolorna själva eller av pedagogerna, som hade tagit fram både modeller och förebyggande åtgärder mot mobbing. Skolan använde sig av en föreskriven handlingsplan utgiven av ett mobbing team på skolan. Enligt regeringens broschyr *Trygghet, respekt och ansvar* (Regeringens proposition 2005/06:38) var inte denna form av åtgärder hållbar. Flera undersökningar visar att något var tvunget att göras för att motverka mobbing och kränkande behandling. Därför lade regeringen år 2005 fram en proposition, *Trygghet, respekt och ansvar- om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling utav barn och elever* (prop. 2006/06:38).

Den nya lagen som innefattas i skollagen (1997) trädde i kraft i april 2006. Lagens syfte är att värna om och främja allas lika värde och allas rätt att bli behandlade som individer på lika villkor. All verksamhet som omfattas av den nuvarande skollagen ingår i den nya lagen.

Mobbning sker inte bara i skolan utan även på fritidsgårdar, i föreningar och i bostadsområden. Det är därför viktigt att skolans personal samarbetar med andra vuxna som kommer i kontakt med eleverna (Läraryrket 2002).

Den nya lagen har medfört en rad nya skyldigheter för skolans verksamhet. Efter lagens inträde har huvudmännen som skyldighet att se till att varje förskola och skola har en likabehandlingsplan för varje enskild verksamhet. Främsta syftet med likabehandlingsplanen är att främja likabehandling och motverka kränkande behandling. Det finns lagar som är skapade endast för att motverka mobbing, samt lagar som formuleras via styrdokumentet så som Skollagen och Lpo94.

En lärares arbete består inte endast av undervisning, då det finns lagar och regler gällande en pedagogs arbete kring mobbing och kränkande behandling. Detta går hand i hand med det som skall läras ut till eleverna. Gamla som nya lagar och riktlinjer finns nedskrivna i skollagen och i styrdokumentet av regeringen. I Lpo94 står det skrivet hur pedagogerna ska förhålla sig till mobbing.

"Inget barn ska behöva känna sig otryggt i skolan eller riskera att utsättas för en kränkande behandling. Ingen skall i skolan utsättas för mobbing" (Lpo94 s. 14).

1.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka ett antal lärares förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling före och efter lagändringen. Vår förhoppning är att denna undersökning skall ge oss bättre förutsättningar för att arbeta med mobbingproblematiken i vårt framtida arbetsliv som pedagoger. Dels vill vi få kunskaper om det förebyggande arbetet och även veta mer om agerandet efter det att en mobbingssituation väl uppstått.

Vi vill undersöka hur pedagoger uppfattar begreppet mobbing och kränkande behandling. Vi vill också undersöka om det skett någon förändring vad det gäller pedagogers förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling efter lagändringen.

1.2 Problemformuleringar

- Hur uppfattar pedagoger begreppet mobbing och kränkande behandling innan lagändringen?
- Har pedagogers förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling förändrats efter lagändringen?

2 LITTERATURFÖRDJUPNING

Under följande avsnitt kommer vi att belysa definitioner av mobbning och kränkande behandling. Vi kommer att ha vår utgångspunkt i bland annat Olweus.

Vi kommer även att titta närmare på vad skollagen säger om skolans skyldigheter vad det gäller att motverka alla former av kränkande behandling.

Vi lyfter fram likabehandlingsplanen och dess funktion efter lagändringen 2006. Vi tar även upp pedagogens agerande vid mobbingfall, skolans klimat och en ny form av mobbing som uppkommit till följd av ny informationsteknik som används vid mobbning och kränkande behandling.

2.1 Teoretisk utgångspunkt

Följande teoridel kommer vi att titta närmare på definitioner av mobbing och kränkande behandling. Teoridelen kommer att ha sin utgångspunkt i Olweus definition av mobbing och kränkande behandling. De forskare som har skrivit om mobbing har alla olika definitioner av begreppet mobbing.

Vi har valt att utgå från ett begrepp från Dan Olweus forskningsrön. Detta eftersom han är en känd forskare som i mer än trettio år forskat om mobbing. Han anses också vara upphovsmannen till att mobbing blivit ett eget forsknings område. Hans forskning är främst känd i Danmark och Norge men även i Sverige. Han har på senare tid blivit en internationellt känd forskare när det gäller mobbing.

2.2 Definition av mobbning

Dan Olweus är professor i psykologi och har ägnat mer än tjugo års forskning åt mobbning (1999). Vi har valt att utgå från hans definition av mobbing. Vi är medvetna om att det finns fler forskare inom området som använder sig av andra definitioner, så som exempelvis Höistad och Ohlsson.

Vi ställer oss i denna studie bakom Olweus definition. Detta för att hans tillvägagångssätt och forskningsresultat i hög grad har kommit att bli vägledande för många andra forskare på området. Många forskare har tagit fasta på Olweus definition av mobbing (Eriksson & Lindberg 2002).

Av denna anledning har vi valt att utgå från Olweus definition. Han anser att mobbing är: ”När en eller flera personer, vid upprepade tillfällen och under en viss tid, säger eller gör kränkande och obehagliga saker mot någon som har svårt att försvara sig” (Olweus 1999 s. 9). Enligt Olweus är negativa handlingar detsamma som aggressiva handlingar. En negativ handling är enligt Olweus när en person tillfogar eller försöker tillfoga en annan person skada eller obehag (Olweus 1991). Mobbingen kan ta sig uttryck i direkt mobbing, med slag sparkar, skällsord och kränkande kommentarer. Mobbingen kan även vara indirekt. Detta innebär att man blir utfrusen, baktalad och hindrad från att få vänner (Olweus 1999).

2.2.1 Definitioner av kränkande behandling

Skolverkets har två definitioner av begreppet kränkande behandling. Ett tema benämns som diskriminering och trakasserier, den andra som annan kränkande behandling. Diskriminering och trakasserier är ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet och som har ett samband med diskrimineringsgrunderna. Med diskriminering menar skolverket att man kränker en person via kön, etnisk tillhörighet, religiös trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.

Annan kränkande behandling faller under ett uppträdande som utan att vara trakasserier, kränker ett barns eller en elevs värdighet. I det fallet gäller det olaga hot, olaga tvång, misshandel eller hets mot folkgrupp (<http://www.skolverket.se>).

En definition av trakasserier är enligt Rimsten (2006) ett uppträdande som kränker en persons värdighet. Det kan ha samband med etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, funktionshinder eller kön.

2.3 Skollagen

Skollagen är stiftad av riksdagen. Den innehåller de grundläggande bestämmelser som förskoleverksamheten, skolbarnomsorgen, skolan och vuxenutbildningen har att följa (www.skolverket.se).

I skollagen (1985:1100) anges övergripande mål och riktlinjer för hur arbetet i skolan skall utformas. En viktig princip är att eleverna skall tillägna sig kunskaper och färdigheter som förbereder dem inför samhället. Skolan har således ett ansvar att de elever som har svårigheter i skolan och är i behov av särskilt stöd för att nå skolans mål, skall få detta.

Det innebär att skolan måste ta hänsyn till varje elevs och individs förutsättningar och behov (Brodin 2004).

Skollagen säger att verksamheten i skolan ska överensstämma med grundläggande demokratiska värderingar. Alltså har pedagoger till uppgift att fostra eleverna till demokratiska medborgare. Var och en som verkar inom skolan ska främja aktning för varje människas egenvärde samt respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan främja jämställdhet mellan könen. Den som arbetar inom skolan är enligt skollagens portalparagraf i det första kapitlet och i den andra paragrafen skyldig att motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden (Skollagen och grundskoleförordningen 1998).

2.3.1 Ändring i skollagen

Många elever är utsatta för mobbning utan att skolpersonalen märker något. Det förekommer också att lärare, trots vetskapen om att eleven är utsatt för mobbning helt enkelt nonchalerar det. Det är bland annat mot denna bakgrund som ändringen i skolagens mål gjorts. Den rör kränkningar inom skollagsreglerad verksamhet (Rimsten 2006). Den lyder nu: "Särskilt ska den som verkar inom skolan främja jämställdhet mellan könen samt aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden" (Lpo 94).

Pedagogerna måste aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. I lydelsen ”aktivt motverka” är det utsträckt ett krav på att personalen skall anstränga sig för att upptäcka tecken på mobbning, inte endast stävja den mobbning man känner till (Erdis 2000).

Alla människor har rätt att bli behandlade på lika villkor. Det är därför av yttersta vikt att skolans verksamheter i sig är trygga och säkra samt fria från alla former av trakasserier och annan kränkande behandling. Ett starkt och effektivt skydd mot kränkande behandling har saknats. Rimsten (2006) skriver att enligt utbildningsutskottet finns det en klar markering ifrån regeringens proposition att nolltolerans mot mobbing skall gälla på våra skolor i landet. Därför föreslog regeringen i sin proposition *Trygghet, respekt och ansvar- om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever*, en lag som ska främja likabehandling och motverka all form av diskriminering.

Den 1 april 2006 trädde lagen i kraft och det innebär att barn och elever får ett lagligt skydd mot kränkande behandling, såsom exempelvis mobbing. Lagen tydliggör huvudmännens ansvar för diskriminering och andra former av kränkning. Lagen innebär också att kravet på aktiva åtgärder mot mobbing och kränkande behandling skärps. Samt att huvudmannen för verksamheten, vilken kan vara en rektor, den ledande ansvariga för verksamheten eller den juridiskt ansvariga som driver skolan ansvarar för att den övriga personalen följer lagen. Då kan eventuellt skadestånd betalas ut till den mobbade om det skulle bli en juridisk tvist över att personalen har åsidosatt sina skyldigheter jämt mot eleven (Rimsten 2006). Verksamheter med såväl enskild som kommunal huvudman måste efter lagförändringen bedriva ett aktivt, målinriktat arbete med att upprätta planer för likabehandling. Syftet med dessa likabehandlingsplaner är främst att motverka alla former av kränkande behandling.

Det finns nu bestämmelser om att arbeta målinriktat mot mobbing och kränkande behandling, detta genom kravet på en likabehandlingsplan skall vara upprättat på vardera skolan runt om i landet. I likabehandlingsplanerna ska även planerade åtgärder finnas med. Det som är nytt sedan lagen trädde i kraft är alltså att alla former av kränkande behandling omfattas av lagen.

Det definieras och förtydligas i lagen genom att det finns olika aktiva åtgärder som skall omfattas i lagen. Så som målinriktade arbeten mot mobbing, en likabehandlingsplan, förebyggandet och förhindrandet av trakasserier och kränkande behandling samt utredning och åtgärder mot all form av trakasserier och kränkande behandling (a.a.).

Man har alltså en skyldighet att utreda kränkningar. Skyldigheten att utreda ett påtalat fall och att verka för att kränkningarna förhindras i fortsättningen gäller dels anmälan från det barn eller elev som blivit kränkt, dels om förhållandet kommit fram på annat sätt. Lagförändringen har också inneburit att det är lättare att få skadestånd för trakasserier och annan kränkande behandling mellan barn och elever. Det är barnet eller eleven som avgör om handlingen som denna utsatts för är oönskad eller kränkande (Utbildnings och kulturdepartementet 2005/06:38).

2.3.2 Kommunernas skyldigheter

Skolverket (2006) har som tillsynsmyndighet skyldighet att kontrollera att skolhuvudmannen (kommun, landsting, fristående skolor och i vissa fall staten) följer de olika lagar och förordningar som riksdag och regering beslutat om. Skolhuvudmannen i sin tur ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med skollagens bestämmelse eller bestämmelser i annan lag och förordning.

Förekommer problem vid en skola är det i första hand skolledningen tillsammans med skolpersonalen som skall lösa problemen men går ej detta skall skolledningen gå vidare till skolhuvudmannen. Det har redan i tidigare relaterade fall framskyttat att när skolhuvudmannen inte tar sitt ansvar kan skolverket eller i förekommande fall JO (Jämställdhets ombudsman) anmäla förhållandena till regeringen. Det kan få till följd att regeringen griper in om en kommun grovt eller under längre tid åsidosatt sin skyldighet. Denna lagen står i det femtonde kapitlet, paragraf femton ur skolförfattningen. Det är en skyldighet, en lag, pedagogerna har att följa (Erdis 2000).

Skolverket har också utarbetat allmänna råd (som förkortas SKOL 2004:19) till skolorna och kommunerna. Dessa råd är utarbetade för att stödja kommuner och

skolor i deras arbete mot kränkande behandling. Kommunen är ansvarig för att genomföra ett samlat och målinriktat arbete mot mobbning och kränkande behandling. Det är huvudmannens skyldighet gentemot eleverna (www.skolverket.se).

2.3.3 Likabehandlingsplanen

Sedan den första april 2006 finns ännu en riktlinje att följa som verksam pedagog eller annan personal i skolans verksamhet. Det är i form av en generell riktlinje som gäller för skolorna genom hela Sverige. Likabehandlingsplanens mål, syfte och konkreta åtgärder blir att förebygga och motverka alla former utav trakasserier och annan kränkande behandling. Den är utgiven av utbildningsdepartementet (Regeringen) för att pedagogerna i hela landet skall ha en riktlinje att följa. Likabehandlingsplanen ställer högre krav på verksamheterna.

Det innefattar att rektorer, pedagoger och annan personal i skolan (som vaktmästare, lokalvårdare, måltidspersonal), skall bedriva ett målinriktat arbete för att motverka diskriminering, trakasserier eller annan kränkande behandling. Detta inkluderar även fysisk mobbing. Alla verksamma inom skolan är skyldiga att utreda och förhindra trakasserier, samt den kränkande behandlingen som ägt rum i eller i samband med verksamheten. Detta gäller så väl inom det offentliga skolväsendet som i fristående verksamheter, som omfattas av skollagen.

I varje verksamhet, från förskoleklass, skola och fritidshem skall det årligen upprättas en likabehandlingsplan. I planen skall det finnas en konkret och genomförbar plan för att främja likabehandling. Planen skall vara anpassad till den egna verksamheten och årligen följas upp och utvärderas. Utvärderingen skall i sin tur utvärderas och följas upp via förskolornas, skolornas och huvudmannens egen kvalitetsredovisning (SKOL 2006).

Om skyldigheten att upprätthålla en likabehandlingsplan inte genomförs av huvudmannen, kan skolan bli skadeståndsskyldig (<http://www.skolverket.se>).

Likabehandlingsplanen skall tydligt uttrycka att verksamhetens ledning tar avstånd från alla tendenser utav trakasserier, diskriminering eller annan kränkande behandling. Den skall ange en tydlig ansvarsfördelning mellan rektor eller någon annan med motsvarande ledningsfunktion och personal.

Den skall vara konkret och utgå från en aktuell kartläggning av verksamhetens behov som utgångspunkt för planerade åtgärder under det kommande året med en tydlig koppling till varje diskrimineringsgrund. Likabehandlingsplanen bör beskriva rutiner för akuta åtgärder och ha uppföljande insatser och hur dessa skall dokumenteras. Dessutom skall den beskriva hur planen årligen skall följas upp, utvärderas och vid behov revideras. Likabehandlingsplanen skall innehålla en planering för återkommande kompetensutveckling för all personal som arbetar med barn då det gäller mobbing och kränkande behandling av barn (a.a.).

Den skall också vara levande, det vill säga inte en ”hyllvärmare” utan vara ett aktuellt och ständigt påtagligt dokument att arbeta utifrån i den dagliga verksamheten (Rimsten 2006).

Skolverket rekommenderar att likabehandlingsplanen årligen skall följas upp, utvärderas grundligt och vid behov även revideras. Det bör också ingå i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Det är viktigt att varje verksamhet utformar likabehandlingsplanen utifrån sina egna behov för att den skall kunna fungera på ett ändamålsenligt sätt som möjligt. Likabehandlingsplanen skall vara ett dokument som skall ha konkretiserade mål och åtgärder sådant material att personalen tydligt kan utläsa hur dem skall kunna agera vid ett mobbingfall eller då kränkning har inträffat. Personalen skall också veta det egna ansvaret för att kunna vidta åtgärder. Det skall också finnas tydliga riktlinjer för hur händelserna skall dokumenteras och till vem personalen skall rapportera händelserna till (a.a).

I och med den nya lagens inträde, inrättades även en ny funktion som kallas Barn och elevombudet för likabehandling inom skolverket. Barn och elevombudet ska tillsammans med Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) och Handikappsombudsmannen (HO) se till att lagen följs.

Ombudsmännen och Barn och elevombudet får också rätt att föra skadeståndstalan för barn och elever (SKOL 2006).

2.3.4 Lpo 94

Läroplanen är indelad i olika områden, normer och värden, kunskaper, elevernas ansvar och inflytande, skola och hem, övergång och samverkan, skolan och omvärlden, bedömning och betyg och rektorns ansvar. Läroplanen tar upp de olika mål som de verksamma inom skolans verksamhet skall sträva mot men också de mål som skolan skall se till att alla elever når.

Under rubriker normer och värden framgår att de som arbetar inom skolan ska medverka till att utveckla solidaritet och ansvar. Skolans uppgift blir då att förmedla och förankra de värden som vårt samhällsliv grundas på, till sina elever (Brodin och Lindstrand 2004).

Utbildningsdepartementet betonar i läroplanen Lpo 94 att skolan skall förmedla en fastställd värdegrund till dess elever (Utbildningsdepartementet 2000). Skolan skall också enligt Läroplanen främja förståelse för andra människor, solidaritet och förmågan till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling skall prägla verksamheten. Ingen skall i skolan utsättas för mobbing. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser (Lpo 94).

Det ligger på skolans ansvar att varje elev skall sträva efter att respektera andra människors egenvärde. Skolan och dess elever skall ta avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling samt medverka till att bistå andra människor. Alla som arbetar i skolan skall aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper. Personal och elever skall visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå ifrån ett demokratiskt förhållningssätt (Läraryförbundet 2000).

Vad skall då pedagogen göra enligt Lpo94? De skall öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. De skall också vara uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling (Lpo 94). Föräldrars medverkan i arbetet mot mobbing är betydelsefullt för elevernas välbefinnande och trygghet. Detta betonas i Lpfö 98 och i Lpo94. Där framkommer det tydligt att samarbetet mellan föräldrar, hemmet och verksamheten följaktligen skolan är av stor vikt när det gäller att förebygga och motverka mobbing. Barnets rättssäkerhet har stärkts genom bland annat att föräldrar skall vara medvetna om hur skolan arbetar mot mobbing. Föräldrar skall via pedagogerna eller rektorn vara informerade om att skolan arbetar utifrån en likabehandlingsplan (Rimsten 2006).

Utöver över detta nämner Brodin ytterligare ett ansvar som ligger på pedagogen. Det ligger på pedagogens ansvar att även analysera och diskutera det svenska samhällets värden och normer, samt att den svenska skolans normer och värden vilar på en demokratisk grundpelare som även samhället vilar på. Detta skall tydliggöras i elevernas vardagliga arbete. Tankar om solidaritet och demokrati ska föras in som en naturlig del i pedagogens och elevernas arbete (Brodin 2004). På rektorns ansvar ligger det att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsplaner för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbing och rasistiska beteende bland elever och anställda (Utbildnings och kulturdepartementet 2005/06:38).

2.4 Pedagogernas agerande vid mobbingfall

I Forsmans doktorsavhandling (2003), nämner Forsman en man vid namn Pikas (1989). Han betonar att mobbing kan inrymma en mycket svår interpsykisk och intrapsykisk problematik för skolan. Med det menar han att skolan sällan har egna experter som arbetar med mobbing. Forsmans decennier långa erfarenheter från psykologiskt och psykosocialt behandlingsarbete visar att ett anständighetskrav gentemot behandlandet av personal skall vara ett måste. Forsman menar att många mobbningsärenden väcker starka känslor och möjligheten till att få hjälp att bearbeta dessa är synnerligen viktigt för pedagogerna. Kanske är just denna brist en av de

bidragande förklaringarna till att pedagogerna undviker att engagera sig och agera vid situationer där elever utsätts för mobbing? Forsman anser att handledning och konsultations möjligheter absolut borde vara ett måste (Forsman 2003).

I allmänna råd och kommentarer för arbetet med att främja likabehandling från Skolverket (2006), står det att det är av yttersta vikt att det finns kunniga och engagerade vuxna.

Olweus (1999) menar att med tanke på alla resurser och åtgärdsplaner som vi idag har att tillgå som pedagoger, så handlar mobbingförebyggande arbete rent av om en vilja eller ett engagemang från pedagogernas sida. Detta blir den mest avgörande framgångsfaktorn i arbetet med att främja lika rättigheter och förebygga kränkningar. Det handlar om grundläggande kunskaper om hur diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling förebyggs, upptäcks och motverkas.

Kunskaper om rasism, främlingsfientlighet, sexism och homofobi kan bidra till en ökad förståelse för uppkomst av trakasserier och därmed har man en början på att aktivt arbeta mot dessa okunskaper (www.skolverket.se).

2.4.1 Effekten av mobbing

Att bli utsatt för mobbing kan påverka en person på olika sätt. För en person som blir utsatt för mobbing påverkar detta hela personens liv på ett negativt sätt. Exempelvis kan en elev som mobbas få ångest inför tanken att gå till skolan.

Om mobbingen är fysisk kan självklart personen som utsätts också få kroppsliga skador. Personen som utsätts kan med tiden få mycket dålig självkänsla och slutligen tycka att han eller hon får "skylla sig själv", att det är de själva som framkallar mobbingen. Alla dessa ovanstående faktorer påverkar den mobbades koncentration och inlärningsförmåga. En del av dem som utsätts för mobbing upplever också stressrelaterade symtom, så som ont i magen, mardrömmar och huvudvärk.

På sikt kan den mobbade personen drabbas av depressioner. För ett mindre antal personer, elever kan mobbingen utgöra en risk för deras liv, det kan medföra allvarliga skador och till och med deras död. Om man i skolan inte gör någonting åt

mobbingproblematiken kommer problematiken snart att bli en del av vardagen i skolan, något man accepterar som normalt (Sharp och K. Smith 1996).

Att ha varit utsatt för mobbing under skolåren innebär inte nödvändigtvis att man förblir ett mobboffer. I en studie visar Olweus bland annat att tidigare mobboffer vid 23 års ålder på många sätt normaliserats. Den kanske viktigaste faktorn som bidrar till detta är att eleven efter skolan själv kan välja vilka sociala sammanhang de önskar inträda i. Undersökningen visar dock att mobbingen i skolan satt spår i deras självupplevelse. Jämfört med elever som inte utsatts för mobbing under skoltiden hade de före detta mobbningsoffren lägre självkänsla och de var i högre utsträckning deprimerade (Eriksson m.fl. 2002).

2.4.2 En ny form av mobbing

Det finns en ny form av mobbing och kränkande behandling idag. Den kallas för den virtuella mobbningen. BRIS, barnens rätt i samhället, har tillsammans med Rimsten skrivit en bok om hur barn och ungdomar använder sig av de nya tekniska artefakterna för att bedriva mobbing och kränkande behandling. Internet och mobiltelefonerna har fått fäste i våra svenska hem och detta har medfört att mobbning och kränkande behandling har fått en helt ny arena. En del elever har mailadresser, alias på chattsidor som dem kommunicerar via. Andra har kanske bara en mailadress som ger avstamp i olika hemsidors gästläggnings. Sedan finns det msn och sms som också kan verka som ett medel för att bedriva mobbing. Via all denna teknik har offren till mobbare nu fått utstå förföljelse, förtal och kränkningar via bilder. Denna nya arena kallas för virtuell mobbning (Rimsten 2006).

I en rapport från BRIS (Bris rapport- 2005) behandlas ett avsnitt som tar upp våld mellan barn. Under året 2005 har Bris dokumenterat över 700 samtal med barn som har handlat om kränkningar via it eller mobiler. Denna nya virtuella mobbning är effektiv, den brer ut sig på nätet som ringa på vatten. Mobbaren kan anonymt logga in och lägga upp texter och bilder. Är sedan mobbaren anonym, behöver inte denne känna någon direkt empati för offret och då är det lättare att vara elak. Mobbaren kan vid dessa tillfällen undvika att se den mobbades reaktion. I vissa fall leder denna

reaktion till att offret mår så dåligt att den som blivit kränkt eller mobbad vill ta livet av sig (www.bris.se).

Mobbing, trakasserier och diskriminering i form av kränkanden kan utföras inte bara i den tid och på den plats där verksamheten ägt rum, utan också via telefonen. Och i dag är det via kommunikationsmedel som elever kan sprida osanningar. Mobiltelefonen är ett sådant kommunikationsmedel där det kan skickas trakasserier via mms, msn och sms (Utbildnings och kulturdepartementet 2005/06:38).

Rimsten (2006) nämner det som kallas för den virtuella mobbningen. Han säger kort och koncist att ny teknik, nya tider, måste ge nya lagar till skolorna och till samhället.

2.4.3 Skolklimat

Gårdagens skola var centraldirigerad och regelstyrd enligt Malténs (1995) uppfattning, åtminstone tills skolreformerna hade förankrats i skolorna. Idag är skolan en normativ organisation som är målinriktad och baseras på både individen och gruppen. Det är främst eleverna som skall gynnas genom att få möjligheten att få utvecklas och nå sina styrda och uppnåeliga mål.

Skolan idag skall vara en lärande samlingspunkt eller inrättning för alla barn och ungdomar. Skolan skall innefatta olika lärorum för eleverna samt att den ska ha en röd tråd som ska följa eleven genom alla år i skolan (Strandberg 2006).

Förekomster av mobbing är i många fall en avspegling på skolans strukturella förhållanden, som värdering, det allmänna klimatet i skolan, de rådande värderingarna samt hur skolans verksamhet är uppbyggd. Det är skillnader på en skola som utgår ifrån ett slags hierarkisystem och på en skola som bygger upp sin verksamhet på jämställdhet och ansvar. Där de vuxna i skolan lägger en tyngd på att arbeta med de demokratiska värdena kontinuerligt.

Enligt Skolverkets kvalitets rapport från 1999 kan de vuxnas beteende i skolan vara grundläggande för hur eleverna uppfattar jämställdhet och de demokratiska värdena.

Pedagogerna tjänar som förebild åt eleverna. Samtidigt så bidrar pedagogerna även till att forma elevernas människosyn (Skolverkets rapport 2000).

Vidare vill rapporten påvisa att främsta orsaken till mobbing och kränkandebehandling uppstår är bristen på bra sociala relationer, trygghet saknas en steril utemiljö är något som Sharp och Smith (1996) vill ta upp. De menar att utemiljöer på en skolgård som mycket väl mer kan likna en plats för interner än för barn, kan göra att eleverna inte gynnas till sociala aktiviteter eller till att socialrelationer frodas. Ovänliga miljöer uppmuntrar knappast till någon känsla av stolthet eller tillhörighet för lärare, elever och till och med för föräldrarna.

Pedagogerna som även är rastvakter måste kombinera dagligen och hantera effekterna av vad en tråkig skolmiljö kan få för följder. Till exempel som små ytor, avsaknad av stimulans och aktiviteter för barnen kan påverka deras sätt att agera vid olika konflikter (Sharp och K. Smith 1996).

När konflikter och mobbing uppstår menar Rimsten (2006) att är det ett tecken på att det finns dåliga relationer både mellan elever och elever och mellan elever och pedagoger på skolan. Schelerup Nielsen (2006) skriver att om en skola skall fungera så beror det främst på dem som jobbar i skolan och då inte minst på pedagogerna.

Pedagogerna är inte bara kunskapsförmedlare utan uppfostrare och normgivare för barnen. Detta betyder att pedagogernas lärarroll kommer främst till uttryck igenom den enskilda pedagogens personlighet. Den har inte riktigt samma starka auktoritära roll som innan men håller ännu en maktposition då eleverna och barnen måste förlita sig på de vuxna i skolan. Alltså blir det upp till personalen men främst den enskilda pedagogen att förankra de demokratiska värdena, så att inget barn faller ur de sociala ramarna under skoltid (Rimsten 2006).

Det finns för pedagogerna även en kulturell faktor att förhålla sig till. Med kultur menar Angelöw (1990) rent konkret att vår sociala identitet i förhållande till den roll vi har i vårt yrke, reflekterar och vilar på de grundläggande kunskaper, allmänna uppfattningar, fakta, normer och regler och traditioner som pedagogerna har att förhålla sig till i skolan. De spelar en stor roll för eleverna hur de vuxna i skolan uppträder. Det finns två förhållningssätt enligt Angelöw för pedagogen att vara på.

Detta tar han upp rent konkret i två delar, sociokulturellt och psykokulturellt. Med sociokulturella menar han att det är de roller vi uppbär som individ, alltså pedagogrollen, och vår sociala identitet är hur pedagogerna vill uppfattas av omvärlden.

Med psykokulturella menar Angelöw att det är mer länkat till pedagogernas tankar, attityder, värderingar och stereotyper samt vårt verbala och icke verbala språk. Med ett icke verbalt språk kan man visa hur man tycker om något via gester eller via miner. Pedagogernas attityder påverkar också elevernas kultur. Hur eleverna uppfattar pedagogernas beteende, spelar stor roll för hur de själva får lov att bete sig och uppträda gentemot andra. Alltså spelar dessa kulturella faktorer en mycket stor roll för hur pedagogerna skall agera och vara gentemot sina elever (a.a.).

Att pedagogerna skall föregå med gott exempel är viktigt att tänka på då Lpo94 poängterar detta i läroplanen (Lpo 94).

2.5 Litteratursammanfattning

Vi har i vår teoridel beskrivit definitioner av mobbing och kränkande behandling. Den definition vi valt att utgå från och redogöra för när det gäller begreppet mobbing är Olweus begrepp. Han definierar mobbing som att när en eller flera personer, vid upprepade tillfällen och under en viss tid, säger eller gör kränkande och obehagliga saker mot någon som har svårt att försvara sig, då är det mobbing (Olweus 1999).

De definitioner vi använt oss av gällande kränkande behandling är skolverkets. Skolverket definierar kränkande behandling på två olika sätt. En definition är diskriminering och trakasserier. Den andra definitionen nämns som annan kränkande behandling (www.skolverket.se). Vi har också valt att redogöra för Rimstens definition av kränkande behandling. Enligt honom är kränkande behandling när någon har ett uppträdande som kränker en annan persons värdighet. Det kan ha samband med etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, funktionshinder eller kön (Rimsten 2006).

Vi är givetvis medvetna om att det finns en mängd andra definitioner av de nämnda begreppen. Vi har dock begränsat oss i vår studie och valt att utgå från Olweus. Detta för att Olweus är vägledande för många andra forskare på området. Skolverkets definition av kränkande behandling har vi valt därför att den är konkret och kan direkt länkas till styrdokumentet.

I dagens samhälle med alla de tekniska artefakter som finns att tillgå har en ny form av mobbing börjat bedrivas bland barn och ungdomar. Mobiltelefoner och Internet har skapat en ny arena att bedriva mobbing på (bris.se) Rimsten menar att i och med all ny teknik måste det till nya lagar till skolan och i samhället i stort. Man måste följa med i samhällsutvecklingen (2006).

Vi har försökt ge en inblick i de skyldigheter som skolan har vad det gäller att motverka mobbing och kränkande behandling. Skollagen innehåller grundläggande bestämmelser som skolverksamheten måste följa (skolverket.se). Enligt skollagen har alla som arbetar inom skolan som skyldighet att motverka alla former av mobbing och kränkande behandling (1998). 1 april, 2006 trädde en lagändring i skollagen i kraft. Lagändringen innebär att barn och elever nu är lagligt skyddade mot kränkande behandling, så som mobbing. Lagen förtydligar huvudmännens ansvar vad det gäller mobbing och kränkande behandling och kravet på aktiva åtgärder skärps i och med lagändringen. Om skolan åsidosatt sin skyldighet jämt mot den mobbade eleven kan skolan bli skadeståndsskyldig till eleven (Rimsten 2006).

Lagändringen har också inneburit att det årligen skall upprättas en likabehandlingsplan i all skolverksamhet. Planen skall innehålla en konkret och genomförbar plan för att främja likabehandling. Likabehandlingsplanen skall årligen följas upp, utvärderas och även revideras om det finns behov för detta. Om skyldigheten att upprätta en likabehandlingsplan inte genomförs kan skolan bli skadeståndsskyldig (skolverket.se).

Likabehandlingsplanen skall leda till att personalen inom skolverksamheten vet det egna ansvaret när ett fall av mobbing och kränkandebehandling uppkommer. Detta för att kunna vidta åtgärder (Rimsten 2006).

3 METODOLOGISK UTGÅNGSPUNKT

3.1 Urval metod

Följande avsnitt kommer att ha sin utgångspunkt i kvalitativ metod. Kvalitativ metod innebär att man är intresserad av tolkningar och förståelse snarare än förklaringar och orsakssamband. Den kvalitativa metoden ställer också höga krav på forskaren och dennes möjlighet att tolka den information som samlats och det är därför viktigt att visa hur man gick tillväga (Larsson 1986).

Det som kan upptäckas i en kvalitativ analys är variationer och strukturer, egenskaper och innebörder. I den kvalitativa analysen försöker man sätta in resultaten i ett sammanhang d.v.s. från del till helhet (Starrin & Svensson 1994).

Trost (1997) skriver om den kvalitativa forskarrollen i intervjusammanhang. Han menar att intervjuarens skicklighet visar sig i förmågan att vara lyhörd och anpassa sig till den intervjuade, detta för att få en så trovärdig information som möjligt. För att få riktigt ärliga svar på vår problemformulering valde vi att göra en undersökning med intervjuer.

4 EMPIRISK DEL

I den empiriska delen har vi valt att utgå från intervjuer med pedagoger. Detta för att kunna tematisera deras svar. Det vi vill undersöka är: Hur uppfattade pedagogerna begreppen mobbing och kränkande behandling innan lagändringen och har pedagogernas förståelse för begreppet för mobbing och kränkande behandling förändrats efter lagändringen?

4.1 Intervju

Syftet med den kvalitativa intervjun är att beskriva och tolka de uppfattningar som förekommer i intervjupersonens värld (Kvale 1997).

Enligt Ely (1993) är fördelen med att arbeta utifrån en kvalitativ metod att det finns möjlighet att reda ut oklarheter vid intervjutillfället samt att det går att ställa följdfrågor.

Den kvalitativa intervjun har karakteriserats av Kvale på följande sätt: "Den kvalitativa forskningsintervjun söker förstå världen ur de intervjuades synvinkel, utveckla innebörden av människors erfarenheter, frilägga deras livsvärld före vetenskapliga förklaringar" (Kvale 1997, s 9).

Vi har använt oss av ostrukturerade intervjuer för att kunna jämföra svaren och gå på djupet med de svar vi fick utav de olika pedagogerna. Vi anser att vid en personlig intervju med pedagogerna får man mer utförliga svar.

Analysen av vår undersökning kommer vi att redovisa kvalitativt. Den stora fördelen med kvalitativa intervjuer är deras öppenhet. Målet med den kvalitativa undersökningen är att få en bra beskrivning av den intervjuades livsvärld. Den kvalitativa intervjun arbetar utifrån deras ord, inte med statistik.

En annan fördel med den kvalitativa intervjun är att intervjupersonen under intervjun kan förändra sin beskrivning och upptäcka nya aspekter av ämnet (Kvale 1997).

Detta utgör ett spänningsfält som vi vill utforska då vi har intervjuat samma personer vid två tillfällen och där efter tematiserat intervjuerna.

Vi kommer att presentera en sammanställning av alla våra intervjuer som gjordes innan lagändringen i april 2006 och även nu, efter att lagändringen trätt i kraft.

4.2 Tillförlitligheten i kvalitativ intervju

Kvale (1997) diskuterar tillförlitligheten i intervjusvar. Han menar att problematiken vad det gäller svaren i en kvalitativ intervju är att intervjun visar vad personerna säger men inte vad de egentligen tycker. Därför menar författaren att det finns en risk att undersökningen inte stämmer överens med personernas totala verklighetsuppfattning.

Enligt Trost (1997) är det vanskligt att använda sig av anteckningar, dels på grund av att det kan vara störande under intervjuns gång och dels kan en hel del av intervjun gå förlorad om man väljer att göra anteckningar efter intervjutillfället.

Bandinspelningar är bästa metoden för att behålla intervjun enligt Carlström och Hagman (1995). De menar att fördelen med bandinspelning är att man kan få god kontakt med intervjupersonen och man kan föra ett samtal. Dock bör man tänka på att intervjupersonen ibland kan bli påverkad av bandspelaren och i vissa fall kan detta vara hämmande.

Kvale (1997) poängterar att vid en bandinspelning kan intervjupersonerna svara på det viset som de tror att forskaren förväntar sig.

4.3 Etiska utgångspunkter

Informanterna kontaktades via telefon och blev tillfrågade om de var villiga att delta i en undersökning. Vi presenterade oss själva och vad syftet med vårt arbete var. Informanterna informerades om att de som pedagoger skulle vara anonyma. Vi informerade också om att den kommande intervjun skulle spelas in på band. Vi

förbehöll oss rätten att tolka och analysera de intervjusvar vi fick. Vi berättade också att de skulle få ett exemplar av det färdigställda arbetet.

Ett samtycke gäller om forskningspersonen dessförinnan har fått information om forskningen enligt 16 §. Samtycket skall vara frivilligt, uttryckligt och preciserat till viss forskning (www.vr.se 2007).

Vid intervjutillfället fanns båda skribenterna till arbetet närvarande. En av skribenterna genomförde intervjun. Vi bandade intervjun för att sedan kunna skriva ut dessa ordagrant i lugn och ro. Vi upplevde inte att informanterna hämmades av bandinspelningen.

4.4 Intervjuer och urval

Vanligtvis brukar man skicka ut ett brev till personen man valt att intervjua. I brevet berättar man vem man är, varifrån man kommer, att man vill göra en personlig intervju och syftet med intervjun (Svenning 1997).

På grund av tidsbrist valde vi att istället ringa runt till vederbörande. Vi ringde till ett antal skolor i olika kommuner. Utav åtta skolor så var det slutligen fyra skolor som var villiga att ställa upp på intervjuer. Ett vanligt krav vid urval för en kvalitativ undersökning är att man skall objektivet välja personer som inte är på exempelvis samma skola. Detta för att det som skall undersökas skall belysas ur olika perspektiv (Trost 1997).

Vi valde att göra intervjuer på fyra olika F-6 skolor, i olika kommuner, i Småland och Halland. Pedagogerna och skolorna är anonyma i vårt arbete. Vi genomförde sammanlagt åtta intervjuer. Vi har valt att intervjua fyra personer, som är ansvariga för arbetet med mobbingproblematiken på deras skola. Vi har intervjuat samma personer både före och efter lagändringen. Detta för att få en uppfattning om lagändringen verkligen gjort att pedagogerna förändrat sin syn på begreppet mobbing och kränkande behandling.

Beskrivning av våra informanter:

Lärare 1 är 56 år gammal. Han arbetar som grundskollärare på en skola i Småland.

Lärare 2 är en 57 årig lärarinna som arbetar på en mindre skola i Småland.

Lärare 3 är 38 år gammal och arbetar i en skola i Småland.

Lärare 4 är 63 år gammal och arbetar in Halland.

Vi ämnar inte göra jämförelser vad det gäller ålder, kön osv. på våra informanter. Vi är medvetna om att ålder och genus kan inverka på informanternas svar. Det väsentliga i denna undersökning är att de arbetar på olika skolor, i olika skolmiljöer. Fokus ligger på lärarrollen och skolmiljön i denna undersökning.

4.5 Genomförande

Ändamålet med att göra intervjuer är att få en personlig kontakt med pedagogerna på fältet. Den kvalitativa undersökningen syftar inte till att få fram tillförlitliga slutsatser utan mer om att synliggöra de uppfattningar som personerna på de olika skolorna har kring begreppet om mobbing och kränkande behandling. Vanligtvis brukar man skicka ut ett brev till personen man valt att intervjua. I brevet berättar man vem man är, varifrån man kommer, att man vill göra en personlig intervju och syftet med intervjun (Svenning 1997).

På grund av tidsbrist valde vi att istället ringa runt till vederbörande. Vi ringde till ett antal skolor i olika kommuner. Utav åtta skolor så var det slutligen fyra skolor som var villiga att ställa upp på intervjuer.

Vi valde att använda oss av bandupptagning för att ha möjlighet att gå igenom intervjuerna i lugn och ro i efterhand. En annan fördel med bandad intervju är att man inte går miste om information, vilket det finns risk för om man endast använder anteckningar. Efter varje genomförd intervju skrev vi ut texterna.

I vår process med att analysera intervjuerna genomlästes och bearbetades de i olika steg. Första steget var att läsa och lyssna på intervjumaterialet. Alla intervjuer skrevs sedan ut ordagrant. Anledningen till detta var för att kunna få en detaljerad analys.

Därefter jämförde vi intervjupersonernas svar med varandra. Vi ringade in likheter och skillnader med olikfärgade markeringspennor. På detta sätt fann vi olika tema. De olika grupperna som vi kallar tema, visar på innebörden av de intervjusvar vi fått av

informanterna. Frågorna vi ställde var ostrukturerade. Anledningen till att vi ställde ostrukturerade frågor var för att ge intervjupersonerna större frihet i sina svar.

Efter lagändringen i april 2006 gjorde vi nya intervjuer med samma personer som före lagändringen. Vi valde att använda oss av exakt samma frågor som vid det första intervju tillfället. Ingen av informanterna motsatte sig att bli intervjuad en andra gång. Vi informerade informanterna att syftet med denna andra intervju var för att få kompletterande uppgifter till vårt examensarbete. Observera att vi i andra omgången inte valt att uttryckligen nämna likabehandlingsplanen. Detta för att undersöka om det nämndes utan att vi påtalade det för dem. Det motsatte de sig inte, inte heller fick vi några frågor om varför.

5 RESULTATREDOVISNING

Vi började vid båda tillfällena med att lyssna igenom datamaterialet. Därefter transkriberade vi intervjuerna som vi gjort. När vi läste igenom materialet fann vi olika nyckelord som i sin tur bildade teman. Dessa ringade vi in i olika färger, för att förtydliga teman för oss själva. Med anledning av våra intervjufrågors karaktär föregick vår analys våra teman. Utan analys hade våra teman inte kunnat skönjas.

Därav fick vi följande teman:

- Mobbing som kränkande behandling
- Först handla sedan reflektera
- Ekonomiska resurser -en styrande faktor
- En jobbig situation för läraren
- Direkt agerande och kamratstödjare
- Handlingsplanen revideras
- Mobbing, kränkande behandling och mycket mer
- Likabehandlingsplan och större ansvar
- Ny form av mobbing
- Vi lärare - mer involverade, mer dialog
- Föräldrarsamverkan
- Likabehandlingsplan – ett förstärkt ansvar

För att styrka och förtydliga de resultat vi kommit fram till har vi citerat en del av de svar vi fått under intervjuerna. Efter varje tema har vi gjort sammanfattande kommentarer. Dessa kommentarer beskriver vad som framkommer i vår undersökning.

5.1 Redovisning av intervjuerna vid intervjutillfället före lagändring

5.1.1 Tema 1: Mobbing som kränkande behandling

Mobbing är när den enskilda eleven mår fruktansvärt dåligt, så dåligt att de har svårigheter att över huvudtaget gå till skolan. Mobbing är när någon blir trakasserad och utsätts för skällsord, knuffningar eller slag. Det kan också vara tyst mobbing, alltså att man sitter tyst och tittar snett och flinar. Det är dels fysiskt och dels psykiskt. Även en kränkande behandling kan ta lika hårt som ett slag.

Kränkande behandling innebär ett beteende från elever som gör att andra elever tar det till sig och mår väldigt dåligt både fysiskt och psykiskt. Kränkande handling behöver inte vara något man säger utan kan vara vad man visar med sitt kroppsspråk, precis som lärare 1 säger att...*kränkande behandling det är väl där man inte kan acceptera ett beteende från övriga elever som gör att eleven tar det till sig och mår väldigt dåligt både psykiskt och fysiskt...* även lärare 2 påpekar att... *en kränkande behandling kan ta lika hårt som ett slag...*

Lärare 4 säger följande om mobbing och kränkande behandling...*Ja, jag tycker ju att den som blir mobbad blir kränkt. Dem blir utsatta för en kränkande behandling. Det kan ju vara både i tal och handling...*

Sammanfattande kommentarer

Det framkommer under undersökningen att begreppet mobbing och kränkande behandling var något diffust för alla fyra informanterna. Undersökningen visar att pedagogerna ofta uppfattar kränkande behandling och mobbing som samma begrepp.

5.1.2 Tema 2: Först handla sedan reflektera

Styrdokumentet skall ligga till grund för lärarnas handlande vid ett mobbingfall. Av lärare 1 framkommer det att...*styrdokumentet har man ju inte i bakfickan när det händer någonting. Alltså när det händer här, va?...*varpå lärare 4 säger att... *Ja, jaa, vi har ju styrdokument men vi diskuterar ju mycket med barnen i klasserna och vi har ju vissa material som vi följer ibland och mindre ibland och så diskuterar vi när det händer saker och ting...*

Lärare 1 fortsätter angående mobbningsfall och dess relevans till de styrande faktorerna... *Men jag tycker ändå att det är en väldigt liten skara vi har där man går så långt så långt att man kopplar in handlingsplanerna. Det är väldigt sällan det här, faktiskt. Det anpassas nog från skola till skola. Jag tror det är rätt stor skillnad, faktiskt, vad man jobbar med. Men det väl olika vilken service man har naturligtvis...*

Lärarna anser att handlingsplanen används mer eller mindre flitigt av lärarna, beroende på skolan. Ansvar för vad det gäller handlingsplanerna kan alltså ligga som ett personligt ansvar. Olika skolor har alltså olika rutiner.

Lärare 3 säger följande... *sedan byter man personal hela tiden och då måste man aktualisera den. Ständigt. Så att det... Så är det ju på en skola. Så händer det någonting och så ligger pappret här någonstans. Och det är ju arbetslaget som måste varje termin ta tag i det och visa på de här sakerna. Hur man så här gör, det här är vår policy här...*

Sammanfattande kommentarer

När en mobbningsituation uppstår handlar man i första hand, man reflekterar inte särskilt kring styrdokumentet. Även fast informanterna undermedvetet arbetar utifrån styrdokumentet är detta inget de reflekterar över. Dock framkommer inte dessa styrdokument vid samtalen med informanterna när det gäller deras agerande i en mobbningsituation. Det är svårt att få svar från pedagogerna på vad styrdokumentet innehåller, och på vilket sätt de egentligen är förankrade i deras arbete mot mobbning även om det ligger till grund för deras arbete.

5.1.3 Tema 3: Ekonomiska resurser -en styrande faktor

På grund av brist på resurser vid ett mobbingfall kan det vara resursbristen som styr istället för styrdokumentet. Personalen som arbetar med mobbingfrågor på skolan måste exempelvis hitta en ersättare som tar sig an klassen medan man arbetar med mobbingfallet. Detta kan vara ett problem för pedagogen. Det finns inte alltid möjlighet att ingripa omedelbart vid en mobbningsituation.

Enligt lärare 1 är det viktigt att ta tag i problemet direkt vid tillfällena när inte all personal finns tillgänglig på skolan...*vi har en kurator som inte är här alla dagar.*

Man kan inte skjuta på det utan det måste vara pang bom. Direkt, va? När man har fått ett besked om att så här illa är det. Då försöker man ta tag i det direkt, va?...

Men dock framkommer också av lärare 3 att det kan vara själva resursbristen som gör att det kan vara svårt för läraren att sätta igång ett arbete mot mobbning...*det som är svårt det är ju när det inte finns personal så att man kan sätta igång en sådan här process. Men då blir det jobbigt. Om det är styrdokumentet som styr eller om det är resurserna? Egentligen är det resurserna som gör att det blir svårt att ta tag idet. Men man måste ju, det är ju ens plikt. Det är så pass viktigt att barnen skall känna sig trygga att då måste man kunna stoppa på verksamheten och göra en förändring men det kan ta lite tid men det får det göra då. Då får man försöka ordna under dagens lopp...*

Sammanfattande kommentar

När pedagogen väl blivit medveten om ett mobbingfall upplever pedagogen att resurserna, eller snarare bristen på resurser, är det som styr arbetet mot mobbning. Det som också framkommer är att en lärare känner att denne kan ta tag i problemet direkt, trots resursbristen, medan en annan lärare känner att resursbristen hindrar denne att ta tag i problemet direkt.

5.1.4 Tema 4: En jobbig situation för läraren

Det framkommer att informanterna tyckte att det kunde vara jobbigt att vara mitt uppe i en mobbningsutredning. Lärare 4 gjorde följande uttalande... *det är rätt jobbigt. Det tar en så otrolig tid. Dels måste jag ordna någon som tar min klass sedan. Nu har jag tur, för nu har jag en som arbetar som tecken lärare i min klass och hon kan ju ha dem. För sedan när man har pratat med barna och jag menar en förälder kan ju ta en hel timme, och så har man tre föräldrar till som man skall prata med. Då upplever jag det så: åh, vad jobbigt! Men sedan så när det är jätte lugnt, periodvis och då tänker man inte på det. Då tänker man vad skönt ingen mobbing...*

Sammanfattande kommentarer

Det som upplevdes som jobbigt var dels den tidsmässiga aspekten men även att det personligt var en jobbig period för pedagogen. Mobbingfallet innebär ”extra arbete”

för pedagogen. Den ordinarie undervisningstiden och planeringstiden får läggas åt sidan för både föräldrakontakter och även för samtal med de involverade eleverna.

5.1.5 Tema 5: Direkt agerande och kamratstödjare

En kultur är baserad på de allmänna uppfattningar, normer, värderingar och regler, traditioner som ingår i just den kulturen man befinner sig i. Även skolor har en kultur. I och med detta har pedagogerna en sorts kulturell mall att följa.

Genom informanterna får vi reda på att det kan vara svårt att ha fasta rutiner när det uppstår ett mobbingfall. Man måste kunna vara flexibel och anpassningsbar då personal som skolsköterska och kuratorer inte alltid finns på plats på skolan. I de fallet får läraren ta tag i problemet själv. Det som lärare 1 känner vid en sådan situation är... *man kan inte skjuta på det utan det måste vara pangbom. Direkt va? När man har fått ett besked om att så här illa är det. Då försöker man ta tag i det direkt, va? Så gör jag i alla fall”*.

På en av skolorna har de en annan vinkel på hur man tar tag i mobbning när det uppkommer. Lärare 3 uppger att på deras skola arbetar de i ett helt team mot mobbing... *vi jobbar förebyggande genom att vi har kamratstödjare här. Vi träffar kamratstödjare, några vuxna, sjuksköterskan och just denna termin är det jag som är ansvarig för detta, och två lärare till på skolan. Meningen med kamratstödjare är just att ha många ögon, att se. Så att det inte bara är vårt vuxna ansvar att se dem som blir mobbade. För det mesta händer ute på rasterna eller i korridorer. Och där är ju kamraterna jätte viktiga ögon...*

I de mobbingfall då det är fysiskt våld inblandat verkar det vara lättare för pedagogen att direkt ingripa, det verkar gå på rutin. Detta styrks av lärare 1 *...det andra våldet, just det där psykiska det tar ju. Det tar ju ... Oftast så ser man inte på direkten utan det har ju gått en tid. Det fysiska våldet tar man ju tag i direkt. Och då är det oftast rutinen som avgör lite. Att ta tag i det...*

Sammanfattande kommentarer

Den fysiska mobbningen är mer uppenbar för pedagogerna och därför också enklare att upptäcka och ta tag direkt. Den psykiska mobbningen kan förekomma utan lärarens vetskap under en längre tid.

Den vana läraren handlar utifrån rutin och därefter handlingsplanen. Det framgår att pedagogerna anser att det är deras ansvar att förmedla handlingsplanens innehåll till ny personal.

Ett annat sätt att motverka problemet kan vara att involvera eleverna i arbetet mot mobbing och kränkande behandling. Det inte pedagogerna upptäcker, kan eleverna förhoppningsvis upptäcka på rasterna eller vid andra tillfällen. En del av skolorna använder sig av elever som en resurs i arbetet mot mobbing medan andra undviker detta. Man anser att barn ska vara barn så länge som möjligt och vill därför inte lägga detta ansvar på barnen.

5.1.6 Tema 6: Handlingsplanen revideras

Samtliga av de intervjuade informanterna vet att det finns en handlingsplan att tillgå på skolan. Handlingsplanen är för flertalet informanter något man kommer i kontakt med vid vissa specifika tillfällen, så som föräldramöten och studiedagar. Lärare 1 säger följande ... *i regel tar man upp det här, eller man går i genom det här för föräldrarna på föräldramöte och det gör man ju när man får dem ju då för första gången...*

Det framgår att det ligger på personalens ansvar att ha handlingsplanen i beredskap vid personal byte, revidering och vid mobbingfall. Handlingsplanen aktualiseras på samtliga skolor med jämna mellanrum. Lärare 2 säger ...*jag tror att det är en sak som man måste revidera med jämna mellanrum, vilket vi också gör. Så jag tror inte man*

kan säga att den är för alltid. Lärare 4 poängterar vikten av att revidera handlingsplanen... man får väl alltid titta på den och revidera den. När tiderna förändras. Barnen förändras med, så det gör vi med jämna mellanrum. Även lärare 1 säger...man har ju ändrat denna från år till år. Man har ju anpassat den till den skola som man har för där är inte två skolor som är likadana...

Lärare 3 förtydligar vikten av att hålla handlingsplanen ständigt aktuell, inte bara genom att revidera den utan genom att presentera den för ny personal. Lärare 3 menar att...*den är så grundläggande. Men sedan byter man personal hela tiden och då måste man aktualisera den. Ständigt. Så att det... Så är det ju på en skola. Så händer det någonting och så ligger pappret här någonstans...*

Sammanfattande kommentarer

Informanterna har en vetskap om revideringen av handlingsplanen och att den finns att tillgå på skolan. Att använda sig av handlingsplanen när mobbingfall uppkommer nämns inte av informanterna och blir därför inte den första och mest uppenbara rutin när ett mobbningsfall uppdagas. Handlingsplanen är snarare ett dokument som kommer fram vid vissa specifika tillfällen, så som föräldramöte, revidering och vid personalbyte.

5.2 Redovisning av intervjuerna vid intervjutillfälle efter lagändring

Efter lagändringen i april 2006 valde vi att göra nya intervjuer med samma informanter. Detta för att vi ville undersöka om informanterna uppfattade begreppet mobbing och kränkande behandling annorlunda efter lagändringen.

5.2.1 Tema 1: Mobbing, kränkande behandling och mycket mer

Innebörden av begreppet mobbing verkar ha tydliggjorts för informanterna. Enligt informanterna är en definition av mobbing är när någon blir illa åtgången av en eller flera personer. Informanterna yttrycker en vetskap om att mobbing kan vara både verbalt och fysiskt. Den fysiska mobbningen kan innefatta slag sparkar och annan negativ behandling. Lärare 2 säger att mobbing är...*fysiska handlingar...och annan*

negativ behandling... medan lärare 3 säger att mobbing är...att bli behandlad illa av andra är att bli mobbad.

Kränkande behandling kan yttra sig på många olika sätt. Under kränkandebehandling ligger diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling. Lärare 1 anser att kränkande behandling kan vara när... *någon sprider elaka rykten om någon eller att eleven blir retad för sitt yttre... Kränkande behandling är en diskriminering av eleven som utsätts. Lärare 2 säger... diskriminering av kön eller av annat som en elev kan använda mot en annan elev. En psykisk mobbing... Att bli mobbad innebär en kränkning för den som utsätts. Lärare 4 summerar detta i en mening... blir man mobbad så blir man kränkt... vidare säger lärare*

Sammanfattande kommentarer

Efter lagändringen tycks innebörden av begreppen ha klarnat något för informanterna. Pedagogerna ser att mobbing och kränkande behandling kan yttra sig som både som en psykisk och fysisk handling mot någon. Flertalet av informanterna nämner inte diskriminering som en form av mobbing. Det framgår genom intervjuerna att begreppen mobbing och kränkande behandling går in i vart annat, blir man mobbad blir man kränkt. Det nya som nu framkommer genom vår intervju är att informanterna nu på ett klarare sätt kan skilja på innebörden av begreppen mobbing och kränkande behandling.

5.2.2 Tema 2: Likabehandlingsplan och större ansvar

Lagförändringen har gjort att skolan blivit tvungen att ta upp och diskutera sina skyldigheter vad det gäller arbetet mot mobbing. Lagändringen innebär att alla skolor har som skyldighet att upprätta en likabehandlingsplan. Lärare 3 säger...*det som vi har att förhålla oss till är fortfarande styrdokumentet, likabehandlingsplanen och vår egen enhets normer och regler... Lärare 2 säger... lagförändringen har gjort att vi i skolan blivit mer tvungna att arbeta med mobbning. Vår chef, alltså rektorn har informerat mycket om det här med att vi kan bli stämda... Personalen inom skolverksamheten inser nu i större utsträckning att det kan bli allvarliga konsekvenser för skolan om man inte tar mobbningsproblematiken på allvar. Det är skolan ansvar att agera så fort ett mobbningsfall uppdragas. Lärare 2 säger vidare... egentligen har*

man ju alltid försökt att stoppa mobbing men nu känns det som ett större ansvar på något sätt... Lärare 1 säger... vi har en ny handlingsplan som vi fortfarande jobbar med..ehh..under vissa möten...vi jobbar fram en enda nu... Vidare säger lärare 2 ...vi har upprättat en likabehandlingsplan. Det känns bra att ha en gemensam plan.

Sammanfattande kommentarer

Efter lagändringen har lärarnas arbete kring mobbningsproblematiken aktualiserats. Man har varit tvungen att fokusera och föra diskussioner för att komma fram till en gemensam likabehandlingsplan. Som lärare 2 uttrycker det...*lagförändringen har gjort att vi i skolan har blivit mer tvungna att arbeta med mobbing.* Flertalet av informanterna ser att de har Lpo 94 och skollagen till grund för sitt arbete mot mobbing.

5.2.3 Tema 3: Ny form av mobbing

I dagens skola har man kunnat skönja en ny form av mobbing. Den kallas för den virtuella mobbningen. Denna nya virtuella mobbning är effektiv och svår att få kontroll över, då den sprider sig via en rad olika kontaktformer, så som Internet och mobiltelefoner.

Lärare 2 menar att... *med tanke på all teknik som kan bidra till mobbing och kränkande behandling. Ja som mobilerna. Det är jätte jobbigt med kamerorna på mobilerna. Man har ingen riktig koll... . Även lärare 3 uppfattar att en ny form av mobbing har trätt in i den svenska skolan idag...*det är ju annorlunda mobbing nu. Internet, man skickar taskiga mail. Det är svårt att lösa sådana fall tycker jag...* Internet och mobilerna har fått fäste i våra svenska hem och detta har medfört att mobbning och kränkande behandling har fått ännu en arena.*

Sammanfattande kommentarer

I dagens svenska hem har de flesta tillgång till teknik, så som datorer och mobiltelefoner. Hälften av informanterna uttrycker att de upplever den nya formen av mobbing och kränkande behandling som svår att kontrollera. Den nya tekniken ligger

steget före och lärarna känner att de inte har riktig kontroll på vad som händer mellan eleverna när de använder dessa tekniska artefakter.

5.2.4 Tema 4: Vi lärare - mer involverade, mer dialog

Dagens skola skall ha en röd tråd som ska följa eleven genom alla år i skolan. Lärare 3 säger följande... *ja, nu jobbar vi mycket med likabehandlingsplanen. Den gäller ju för hela skolan. Det är ju bra att ha en gemensam plan. Det krävs ju en del samarbete.*

Det framkommer att skolan vill engagera eleverna för att de skall bli medvetna om deras egna skyldigheter. Lärare 1 säger... *eleverna ska bli mer medvetna om deras egna skyldigheter och hur de skall vara mot sina klasskamrater och mot andra. Även då ute i samhället...* Det är viktigt med förebyggande arbete, för att eleverna ska se sin roll i ett större sammanhang, så som att föra diskussioner kring hur man ska vara mot sin omgivning. Lärare 2 säger...*det behövs verkligen idag. Barnen behöver detta för det är inte alltid de får det hemifrån...Lärarna känner att lagändringen har gett dem tydliga linjer att arbeta efter.* Lärare 3 nämner...*vi som lärare har ju blivit mer och mer involverade eller egentligen uppmärksamma på mobbingproblematiken...* Även lärare 1 säger...*vi arbetar ju aktivt med dessa killar och tjejer som trycker ner andra elever...det är viktigt att få en dialog om vad som kan göras bättre...*

Sammanfattande kommentarer

Det uppdagas att lärarna efter lagändringen har en mer öppen dialog med eleverna vad det gäller aktivt agerande mot mobbning. Informanterna anser att det är viktigt att eleverna ser sin egen roll vad det gäller mobbingproblematiken.

5.2.5 Tema 5: Föräldrarsamverkan

Det framkommer genom de intervjuer vi genomfört efter lagändringen att samverkan mellan skolan och föräldrar är mer i fokus nu efter lagändringen. Lärare 1 säger...*det är viktigt att föräldrarna vet om att vi jobbar mot mobbing aktivt...*Lärare 3 nämner vidare att...*på varje föräldramöte och i veckobreven som jag skickar ut berättar jag om hur vi arbetar förebyggande mot all sorts kränkning...föräldrarna skall veta att*

*dem kan komma till oss...Efter lagändringen har föräldrarna större möjlighet att påverka och kräva mer aktiva åtgärder om deras barn är utsatta för mobbing i skolan. Anser föräldrarna att skolan inte gör allt som står i deras makt för att förhindra mobbing kan de stämna skolan. Lärare 4 styrker detta genom följande kommentar...
*Vi försöker samarbeta med föräldrarna. Det är ju viktigt att de känner förtroende för oss i skolan, att dem kan prata med oss. Man vill ju inte att det skall gå så långt att skolan blir stämnda av föräldrarna...**

Sammanfattande kommentarer

I detta tema kan vi finna att skolan har visat att man bjuder in föräldrarna till en mer öppen kommunikation vad det gäller mobbing och händelser som sker. Något som tas upp är att det är viktigt för informanterna att föräldrarna känner att de kan komma till skolan om problem uppstår...*det är viktigt att föräldrarna känner ett förtroende för oss i skolan...*Det tycks finnas en oro för att skolan skall bli stämd.

5.2.6 Tema 6: Likabehandlingsplan – ett förstärkt ansvar

Informanterna har medvetandegjorts att handlingsplanerna har utvecklats till en likabehandlingsplan. Sedan lagändringen i april 2006 har de ålagts alla skolor att jobba fram en likabehandlingsplan som skall godkännas av skolverket. Detta har inneburit att det nu finns uppe på tapeten att diskutera vilket förhållningssätt lärare och skolans personal måste ha vad det gäller mobbningsfall. Lagändringen har gjort att informanterna känner ett större ansvar. Lärare 3 nämner att... *man måste alltid arbeta i tiden. En likabehandlingsplan måste hela tiden omarbetas, förnyas...* Även lärare 3 nämner...*det sker saker hela tiden i vårt samhälle som kanske gör att den måste anpassas och revideras...*

Det framkommer att sedan lagändringen tillkom har skolan lagt resurser och tid på arbetet kring att utforma en likabehandlingsplan. Lärare 3 säger följande... *sedan lagförändringen så har vi jobbat mycket, alltså personalen har haft mycket info möten och AP - möten. Vi har upprättat en likabehandlingsplan...* Skolan skall bedriva ett

målinriktat arbete för att motverka diskriminering, trakasserier eller annan kränkande behandling. Likabehandlingsplanen skall utvärderas årligen.

Sammanfattande kommentarer

Informanterna visar på att det som tidigare var något av en hyllvärmare har idag kommit att bli ett dokument man blivit tvungen att sätta sig in i och arbeta med. När vi gjorde första intervjun låg fokus för många av informanterna på att det inte fanns tillgång till personal direkt när ett mobbingfall uppstår. Vid andra intervjutillfället är det ingen av informanterna som nämnt detta som ett problem. Istället har fokus nu legat på det positiva med att få mer tid till diskussion samt att informanterna nu har samma förhållningssätt vid ett mobbingfall. Detta då skolan nu arbetar fram en gemensam likabehandlingsplan som årligen utvärderas

6 SAMMANFATTNING

Under detta avsnitt presenterar vi en sammanfattning av vår studie.

Vi har genom vår undersökning försökt få en förståelse för hur pedagoger ser på begreppen mobbing och kränkande behandling. Vi hade för avsikt att genom vår undersökning ta reda på hur eller om pedagogernas förståelse av begreppen har påverkats av lagändringen. Genom att studera litteraturen har vi funnit definitioner av begreppen mobbing och kränkande behandling. Vi lade fokus på litteratur kring styrdokumentet, samt litteratur som behandlar mobbingproblematiken.

Vi har även redogjort för vad skollagen säger och hur ändringen i skollagen ser ut. Efter lagändringen har skolan som skyldighet att ha en likabehandlingsplan. Denna har vi i vår litteraturredogjort för våra läsare. Efter litteraturstudien kom vi fram till intervjufrågorna och även våra två problemformuleringar:

Hur uppfattade pedagoger begreppet mobbing och kränkande behandling innan lagändringen?

Har pedagogers förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling förändrats efter lagändringen?

Vår litteraturstudie länkar vi till empiridelen. I empiridelen använde vi oss av kvalitativ intervju, vid två olika intervjutillfällen. Dessa intervjuer har analyserats och delats in i olika teman. Datamaterialet genomlyssnades. Intervjuerna skrevs därefter ut ordagrant.

När vi läste igenom och analyserat materialet fann vi tretton olika teman:

- Mobbing som kränkande behandling
- Först handla sedan reflektera
- Ekonomiska resurser - en styrande faktor
- En jobbig situation för läraren
- Direkt agerande och kamratstödjare
- Handlingsplanen revideras
- Föräldrasamverkan
- Den nya mobbingen

- Mobbing, kränkande benådning och mycket mer
- Likabehandlingsplan och större ansvar
- Ny form av mobbing
- Vi lärare – mer involverade, mer dialog
- Likabehandlingsplan – ett förstärkt ansvar

Efter varje tema har vi gjort sammanfattande kommentarer. Kommentarererna summerar det som framkommit i varje tema.

7 SLUTSATS OCH DISKUSSION

Detta avsnitt kommer att utgå ifrån våra två problemformuleringar som är följande:

- Hur uppfattade pedagoger begreppet mobbing och kränkande behandling innan lagändringen?
- Har pedagogers förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling förändrats efter lagändringen?

Dessa två problemformuleringar har vi studerat litteratur kring. Vi har läst facklitteratur, läroplaner, styrdokument och en doktorsavhandling. Vi har även tagit del av rapporter från Internet. Litteraturen vi läst har vi länkat till vår undersökning, för att styrka, jämföra, finna likheter och olikheter.

Syftet med detta arbete är att undersöka ett antal lärares förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling före och efter lagändringen.

I vår undersökning har fyra informanter deltagit. Könsfördelningen i undersökningen är inte helt balanserad. Den bestod av tre kvinnliga informanter och en manlig. Vi var dock inte ute efter genusperspektivet i vår undersökning. Det väsentliga var att de arbetar på olika skolor, i olika skolmiljöer, även om vi kan se att det hade varit intressant att undersöka om genusperspektivet spelar in. Vi insåg dock vikten av att begränsa oss i vår undersökning. Det vi valde att undersöka var om vi kunde skönja en förändring av informanternas förståelse av begreppet mobbing och kränkande behandling, vid de båda intervjutillfällena.

Vad har vi då kommit fram till genom vår undersökning? Informanternas förhållningssätt vid ett agerande gällande en mobbinghändelse var inte i första hand styrt av styrdokumentet utan det var händelsen som styrde deras agerande. Eller om det precis som Forsman säger, beror på att det väcker för starka känslor hos pedagogen. Han menar att pedagogerna inte får den hjälp de behöver för att bearbeta dessa känslor (Forsman 2003).

Detta kan vara anledningen till att pedagogerna undviker att engagera sig och agera. Pedagogerna kände innan lagändringen även av tidspress. Detta när de får lägga undervisningstid och planeringstid åt sidan för att arbeta med mobbingfallet. Det framkommer även att brist på resurser kan vara en bidragande faktor till att informanterna känner en osäkerhet på hur de skall agera när ett mobbingfall inträffar.

Vi har funnit att informanterna överlag upplevde det svårt att definiera mobbing och kränkande behandling vid första intervjutillfället. I vår studie framgår det att begreppen mobbing och kränkande behandling var något diffusa för informanter före lagändringen. Vidare såg vi att informanterna visade på att det fanns olika faktorer som påverkade deras arbete mot mobbing, så som bristande resurser och tidsbrist.

Olweus (1999) menar att med tanke på alla resurser och åtgärdsplaner som finns tillgängliga för pedagoger så handlar mobbingförebyggande arbete om engagemang och ren vilja från pedagogernas sida. Han menar att det är den mest avgörande faktorn i arbetet att främja lika rättigheter och förebygga kränkningar.

Att styrdokumentet låg till grund för deras agerande vid ett mobbingfall var informanterna informerade om även innan lagändringen trädde i kraft. Däremot visste de inte hur styrdokumentet var konkret förankrade i deras arbete mot mobbing. I Allmänna råd och kommentarer (2006) från skolverket är det av yttersta viktigt när det gäller att främja likabehandling, att det finns kunniga och engagerade vuxna.

Även Olweus säger att det främst handlar om grundläggande kunskaper om mobbing och kränkande behandling hos de vuxna (1999).

Det framkom däremot inte att styrdokumentet var det första informanterna använde sig av. Vi kunde genom vår undersökning utläsa att pedagogerna snarare agerade på rutin i första hand. Vi kunde också utläsa att varje pedagog hade olika rutiner vad det gäller att agera vid ett mobbingfall.

Efter lagändringen märkte vi tydligt att de skyldigheter pedagogerna har, nu har tydliggjorts för informanterna. Nu kan de på ett klarare sätt särskilja begreppen.

Innan lagändringen visade undersökningen att pedagogerna ofta uppfattade kränkande behandling och mobbing som samma begrepp. Vi tror att anledningen till att begreppen klarnat kan bero på att efter lagändringen har alla inom skolverksamheten fått som uppdrag att skapa en likabehandlingsplan.

Vi drar slutsatsen att detta har inneburit att informanterna varit tvungna att sätt sig in i begreppen. Lagändringen har lett till att pedagogerna idag aktivt måste motverka alla former av mobbing och kränkande behandling. Det finns nu bestämmelser om att arbeta målinriktat mot mobbing och kränkande behandling. Detta genom kravet på att en likabehandlingsplan ska vara upprättat på vardera skolan runt om i landet (Rimsten 2006).

Vi ser en tendens i vår undersökning att den nya lagen har bidragit till ökade kunskaper som nu främjar arbetet mot mobbing och kränkande behandling. Detta tror vi kan bero på att likabehandlingsplanen är något konkret att arbeta utifrån. Likabehandlingsplanen innehåller generella riktlinjer för alla skolan, att förhålla sig till. Alla som jobbar på skolan har som skyldighet att känna till och arbeta utifrån likabehandlingsplanen.

Olweus menar att det är av yttersta vikt att pedagoger har grundläggande kunskaper om mobbing och kränkande behandling för att de skall kunna motverka mobbing i skolan (1999). Denna kunskap verkar ha ökat hos informanterna efter lagändringen.

En fråga som väckts hos oss är hur man egentligen kan komma till bukt med mobbing och kränkande behandling? Vi har kommit fram till är att det är många olika faktorer som spelar in.

Forsman menar att en faktor kan vara brist på handledning och konsultation för hur pedagoger skall agera vid ett mobbingfall och hur de skall hantera sina känslor kring händelsen (2003).

En annan faktor kan vara en brist på viljan om engagemang hos pedagogerna (Olweus 1999).

Vi anser att det är av största vikt att den svenska skolan engagerar eleverna i arbetet mot mobbing och kränkande behandling. Även informanterna menar att eleverna skall bli medvetna om sina egna skyldigheter.

Enligt vår uppfattning är det värdegrunderna som bör ligga till grund för ett förebyggande arbete mot mobbing. Resultatet av vår undersökning visar att dagens skola har en ny form av mobbing att tampas med. Denna form av mobbing kallas den virtuella mobbingen. Rimsten menar att mobbing och kränkande behandling har fått en ny arena i och med mobiltelefonen och Internets utbredning i det svenska samhället (2006).

I vår undersökning framgår det att pedagogerna upplever att denna nya form av mobbing och kränkande behandling är svår att kontrollera, tekniken ligger steget före. En slutsats vi kan dra av detta är att det finns behov av fortbildning och information gällande den nya tekniken bland pedagoger i dagens skola.

Precis som Forsman (2003) nämner i sin avhandling bör handledning och konsultationsmöjligheter vara ett absolut måste. Detta för att pedagogerna ska få den kunskap som behövs för att agera i ett mobbingfall av det virtuella slaget. Det gäller att följa med samhällsutvecklingen, så även i skolvärden.

Vi tror också att det nu, kanske mer än någonsin, är viktigt att ha ett gott samarbete med föräldrarna. För att på ett effektivt sätt kunna arbeta kring mobbingproblematiken, och då inte minst den nya formen av mobbing, är det viktigt att föräldrarna är införstådda i problemen. Utbildnings och kulturdepartementet 2005/06:38, skriver att den nya formen av mobbing inte bara sker i den tid och på den plats där verksamheten ägt rum, utan också via telefonen och mail.

Vår undersökning styrker det vi tror angående vikten av föräldrasamverkan. Efter lagändringen är det faktiskt så att föräldrarna har en större möjlighet att påverka och kräva mer aktiva åtgärder om deras barn är mobbat i skolan. En av informanterna nämner vikten av ett bra samarbete med föräldrarna. Denna menar att det är viktigt att föräldrarna känner ett förtroende för skolan.

Vår förhoppning är att denna undersökning skall ge oss bättre förutsättningar för att arbeta med mobbingproblematiken i vårt framtida arbetsliv som verksamma pedagoger. Arbetet inom skolväsendet är och behöver ständigt vara i utveckling, i takt med att samhället förändras. Vi lagändringen i april 2006 kan ha varit en bidragande faktor till en ökad kunskap kring begreppet mobbing och kränkande behandling. Som blivande lärare ute på fältet känner vi att denna studie har gett oss en ökade kunskaper kring mobbingproblematiken. Den tror vi kommer att vara en bidragande kompetens i vårt blivande yrkesliv.

7.1 Metoddiskussion

I vår studie ville vi undersöka hur pedagogerna såg på begreppet mobbing och kränkande behandling innan lagändringen. Vi ville också undersöka om lagändringen har genererat en ny förståelse av innebörden av begreppen mobbing och kränkandebehandling.

För detta ändamål utsåg vi ett antal informanter för vår forskningsintervju. Avsikten med vår intervju var att undersöka deras begrepp om mobbing och kränkande behandling. För att få den information vi behövde utformade vi ett antal intervjufrågor.

Så här i efterhand kan vi känna att vi skulle ha haft fler frågor i vår intervju för att få fler och kanske mer utförliga svar till vår studie. Vi kan också känna att vi hade fått en större bredd i vår undersökning om vi använt oss av ett flertal informanter.

Det låg vårt i vårt intresse i att göra en jämförelse med samma informanter, både före och efter lagändringen. Detta för att kunna få ett svar på om deras förståelse av innebörden av begreppen mobbing och kränkande behandling verkligen hade förändrats. Där låg vårt spänningsfält. Vi har nu insett att det skulle ha varit till vår fördel att haft fler informanter redan vid första intervju tillfällena. Detta är något vi kommer att bära med oss inför eventuella framtida studier.

Vi anser att vi har valt rätt metod för vårt syfte med arbetet.

Via den kvalitativa studien har vi fått svar som är relevanta för vår undersökning och syftet med den kvalitativa intervjun är att vi skrivbenter skall kunna beskriva och tolka de uppfattningar som förekommer i intervjupersonens värld, precis som Kvale nämner (1997).

Det vi har insett och lärt oss under arbetets gång är att intresset i en kvalitativ studie inte ligger i vad antalet informanter säger, utan det är variationen och mångfalden av innebörden som informanterna ger företeelsen.

Vi inser dock att informanternas svar på våra frågor kan vara svar som de tror att vi förväntar oss. Intervju personerna kan också ha varit påverkad av bandinspelningen. Vi är medvetna om att detta kan ha hämmat deras svar ytterligare. Vi anser dock att fördelarna med kvalitativ metod väger upp nackdelarna. Enligt Ely (1993) är fördelen med att arbeta utifrån en kvalitativ metod att det finns möjligheter att reda ut oklarheter vid intervjutillfället. Detta såg vi som en stor fördel.

Slutord

Under arbetets gång har vi kommit fram till att skolverkets intentioner med den nya lagen har varit att inte bara öka skolpersonalens kunskaper om mobbing och kränkande behandling utan också att aktivt motverka all form av mobbing. Lagen har bidragit till att tydliggöra begreppen och sätta större krav på dem som är verksamma inom skolans ramar. Vi känner att det kunde vara intressant att undersöka den nya processen som nu sker i skolan på grund av den nya lagen. Hur påverkar lagstiftningen skolan i stort?

Ett annat förslag på vidare forskning vore att undersöka antalet anmälda mobbningsfall som skett innan lagändringen och efter lagändringen. Ett annat intressant område som kan vara relevant för framtida forskning är genusperspektivet. Finns det en skillnad i det manliga eller kvinnliga agerandet vid ett mobbingfall? Slutligen kan det forskas kring hur den nya lagen påverkar elevernas trygghetskänsla i skolan. Det känner vi kan vara viktigt.

REFERENSER

Angelöw, B. och Jonsson, T. (1990) *Introduktion till Socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur

Brodin, J, Lindstrand, P. (2004) *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur

Carlström, I, Hagman, L-P. (1995) *Metodik för utvecklingsarbete & utvärdering*. Göteborg: Akademiförlaget

Ely, M. (1993) *Kvalitativforskningsmetodik- cirklar inom cirklar*. Lund: Studentlitteratur

Erdis, M. (2000) *Juridik för pedagoger*. Studentlitteratur Lund: Studentlitteratur

Eriksson, B, Lindberg, O, Flygare, E, Daneback, K. (2002) *Skolan - En arena för mobbing*. Kalmar: Lenanders grafiska AB

Höiby, H, Levin, M, Thulin, A. (2007) *Tillsammans mot mobbing Klassmötet - en grund för trivsel*. Nacka: Repro 8 AB

Kvalde, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Läraryrket. (2001) *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrket

Läraryrket. (2000) *Så kan skolan förebygga våld, hot och mobbing*. Göteborg: Nordisk Bokindustri

Maltén, A. (1995) *Lärarkompetens*. Lund: Studentlitteratur

Olweus, D. (1991) *Mobbing i skolan*. Liber utbildning AB: Stockholm

- Olweus, D. (1999) *Mobbing bland barn och ungdomar*. Stockholm: Berlings Skogs
- Rimsten, O. (2006) *Diskriminering och annan kränkande behandling – i skolan och förskolan*. Stockholm: Nordstedts juridiska AB
- Schellerup Nielsen, H. (2006) *Gemenskap och utanförskap – om marginalisering i skolans värld*. Slovenien: Korotan Ljubljana
- SFS. (1997) *Skollagen*. 1997: 122
- Skollagen och grundskoleförordningen. (1998) *SOS*. Stockholm: Liber utbildningsförlaget
- Skolverket SKOL. (2006) *Allmänna råd och kommentarer för att främja likabehandling och för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling*. Stockholm: Fryklunds kommunikation & design/Beställningsnr: 06:964
- Skolverket. (2001) *Att arbeta med särskilt stöd med hjälp av åtgärdsprogram*. Stockholm: Liber
- Skolverket. (2000) *Nationella kvalitetsgranskningar 1999 – Skolors arbete mot mobbing och annan kränkande behandling*. Kalmar: Lenanders tryckeri AB
- Sharp, S. och K. Smith, P. (1996) *Strategier mot mobbning*. Lund: Studentlitteratur
- Strandberg, L. *Vygotski i praktiken – bland plugghästar och fuskklappar*. Finland: Ws bookwell
- Starrin, B & Svensson, P-G. (1994) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur
- Svenning, C. (1997) *Metodboken*. Eslöv: Lorentz förlag

Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Trost, J. (1997) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Utbildningsdepartementet. (1997: 57) *En värdegrundad skola - idéer om samverkan och möjligheter*. Stockholm: Regeringskansliet

Utbildningsdepartementet. (2000) *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna*. Stockholm: Regeringskansliet

Utbildnings- och kulturdepartementet. (2006) *Trygghet, respekt och ansvar*. Regeringskansliet: Stockholm

Källhänvisningar från Internet

Forsman, A. (2003) *Skolans texter mot mobbning – reella styrdokument eller hyllvärmare?* Doktorsavhandling: Luleås universitet

<http://epubl.luth.se/14-02-1544/2003/25/LTU-DT -0325-SE.pdf>

Datum: 2006-17-09, kl. 14:06.

Skolverket.

<http://www.skolverket.se/sb/d/1320/a/5664>

Datum: 2007-11-11, kl 19:21.

BRIS – barnens rätt i samhället.

http://www.bris.se/upload/Material/bris_rapporten_2005.pdf

Datum: 2007-11-15, kl 11:48.

Vetenskapsrådet.

http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000334/god_forskningssed_3.pdf

Datum: 2007 -11-23, kl. 12:06: 06.

Bilaga

Intervjufrågor:

Uppvärmningsfrågor

1. Vad lägger du i ordet mobbing?
2. Vad lägger du i ordet kränkande behandling?
3. Känns målen i styrdokumenterna realistiska vad gäller mobbningsproblematiken?

Huvudfrågor

4. Vad har ni för handlingsplaner på er skola?

Hur har den arbetats fram?

Vad har ni utgått ifrån?

5. Vad finns det för fördelar och nackdelar med er handlingsplan?

6. Finns det några aktiva elevföreningar mot mobbing på er skola?

Hur görs urvalet av elever till elevföreningarna?

7. Har ni informerat föräldrarna vilken handlingsplan ni har? Involveras dem i arbetet mot mobbing?

8. Vad har den fått för respons från elevernas föräldrar?

9. Vilket åtgärdsprogram har ni?

10. Tror du att den handlingsplan och det åtgärdsprogram som nu finns på skolan är tillräckligt omfattande för att fylla sin funktion även i framtiden?

11.

Avslutningsfråga

11. Har du något att tillägga?